

מזל כימה והמבול

ראש השנה יא ע"ב

ב ע"פ תוספות וכמה כתבי יד	א ע"פ רש"י וכל דפוס התלמוד וכמה כתבי יד
<p>רבי יהושע אומר: אותו היום שבעה עשר באייר היה, יום שמזל כימה עולה ביום ומעינות מתגברין ומתוך ששינו מעשיהן - שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, והעלה מזל כימה ביום, ונטל שני כוכבים מכימה, והביא מבול לעולם.</p> <p>רבי אליעזר אומר: אותו היום שבעה עשר במרחשון היה, יום שמזל כימה שוקע ביום, ומעינות מתמעטין ומתוך ששינו מעשיהן - שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, והעלה מזל כימה ביום, ונטל שני כוכבים מכימה, והביא מבול לעולם.</p>	<p>רבי יהושע אומר: אותו היום שבעה עשר באייר היה, יום שמזל כימה שוקע ביום ומעינות מתמעטין ומתוך ששינו מעשיהן - שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, והעלה מזל כימה ביום, ונטל שני כוכבים מכימה, והביא מבול לעולם.</p> <p>רבי אליעזר אומר: אותו היום שבעה עשר במרחשון היה, יום שמזל כימה עולה ביום, ומעינות מתגברים ומתוך ששינו מעשיהן - שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, (והעלה מזל כימה ביום), ונטל שני כוכבים מכימה, והביא מבול לעולם.</p> <p>הקטע בסוגריים עגולים נמצא בתלמוד במהדורות הדפוס אבל חסר, בצדק, בכתבי יד אחדים, כי לפי ההקשר וההמשך אין מקום למילים אלה / אינג' יעקב לוינגר ז"ל.</p>

נשאלת השאלה: האם אפשר לקבוע על פי הטקסט הנ"ל את מיקום כימה בשמים?
התשובה: אפשר גם אפשר. כל שצריך לעשות הוא להחליף את שם החודש (אייר או חשוון) בשמות המזלות שלהם, ובמקום שכתוב שוקע להחליף בין המזלות מאחר והמזל משפיע כאשר הוא עולה במזרח יחד עם השמש.

<p>ב ע"פ תוספות וכמה כתבי יד</p>	<p>א ע"פ רש"י וכל דפוס התלמוד וכמה כתבי יד</p>
<p>רבי יהושע אומר: אותו היום שבעה עשר באייר שור היה, יום שמזל כימה עולה ביום ומעינות מתגברין ומתוך ששינו מעשיהן - שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, והעלה מזל כימה ביום, ונטל שני כוכבים מכימה, והביא מבול לעולם. רבי אליעזר אומר: אותו היום שבעה עשר במרחשון (עקרב) היה, יום שמזל כימה שוקע שור ביום, ומעינות מתמעטין ומתוך ששינו מעשיהן - שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, והעלה מזל כימה ביום, ונטל שני כוכבים מכימה, והביא מבול לעולם.</p>	<p>רבי יהושע אומר: אותו היום שבעה עשר באייר (שור) היה, יום שמזל כימה שוקע עקרב ביום ומעינות מתמעטין ומתוך ששינו מעשיהן - שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, והעלה מזל כימה ביום, ונטל שני כוכבים מכימה, והביא מבול לעולם. רבי אליעזר אומר: אותו היום שבעה עשר במרחשון עקרב היה, יום שמזל כימה עולה ביום, ומעינות מתגברים ומתוך ששינו מעשיהן - שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית, (והעלה מזל כימה ביום), ונטל שני כוכבים מכימה, והביא מבול לעולם.</p> <p>הקטע בסוגריים עגולים נמצא בתלמוד במהדורות הדפוס אבל חסר, בצדק, בכתבי יד אחדים, כי לפי ההקשר וההמשך אין מקום למילים אלה / אינג' יעקב לוינגר ז"ל.</p>

בסיכומו של דבר לפנינו שתי ברייתות הסותרות זו את זו. לפי אחת כימה היא **מזל עקרב** ולפי השנייה כימה היא **מזל שור**.
על מנת לפתור סתירה זו היה מי שכתב הגהה לדברי רש"י הנסמכת על כתבי יד שלא היו לפניו ומצדדת בגירסת התוספות. ההגהה עצמה נמצאת בסוף המסכת (ראש השנה דף ל"ה א).
(ההגהה נדחתה ע"י רש"י, אחרי שאימץ אותה תחילה. / אינג' יעקב לוינגר ז"ל.)

חקירת הסתירות בין כתבי היד השונים – ראה:

"Kima" and the Flood in "Seder 'Olam" and B.T. Rosh Ha-Shana Stellar Time-Reckoning and Uranography in Rabbinic Literature / Chaim Milikowsky

Proceedings of the American Academy for Jewish Research

Vol. 50 (1983), pp. 105-132 (28 pages)

Published By: American Academy for Jewish Research

תנועת הכוכבים המדומה

לכדור הארץ שתי תנועות עיקריות. (1) סביב עצמו - לכן נדמה לנו שהכוכבים נעים ממזרח למערב. (2) סביב השמש – לכן נדמה לנו שהשמש נעה ממערב למזרח (על רקע שאר הכוכבים).

ציר הארץ נוטה בזווית של 23.5 מעלות למישור מסלולו סביב השמש ולכן יש לנו 4 עונות בשנה. והשמש במהלך תנועתה המדומה ממערב למזרח לאורך גלגל המזלות הנטוי, פוגשת את קו המשווה השמימי בשני מקומות (equinoxes) ואז אורך היום שווה לאורך לילה וכך הדבר תמיד בתאריכים - 21 למרס (אייר) - 23 לספטמבר (חשוון).

לארץ יש גם תנועה איטית שלישית - נקיפת ציר הארץ (Precession of the equinoxes) לכן האקינוקסים נודדים ממזרח למערב בקצב של 14 מעלות כל 1000 שנה.

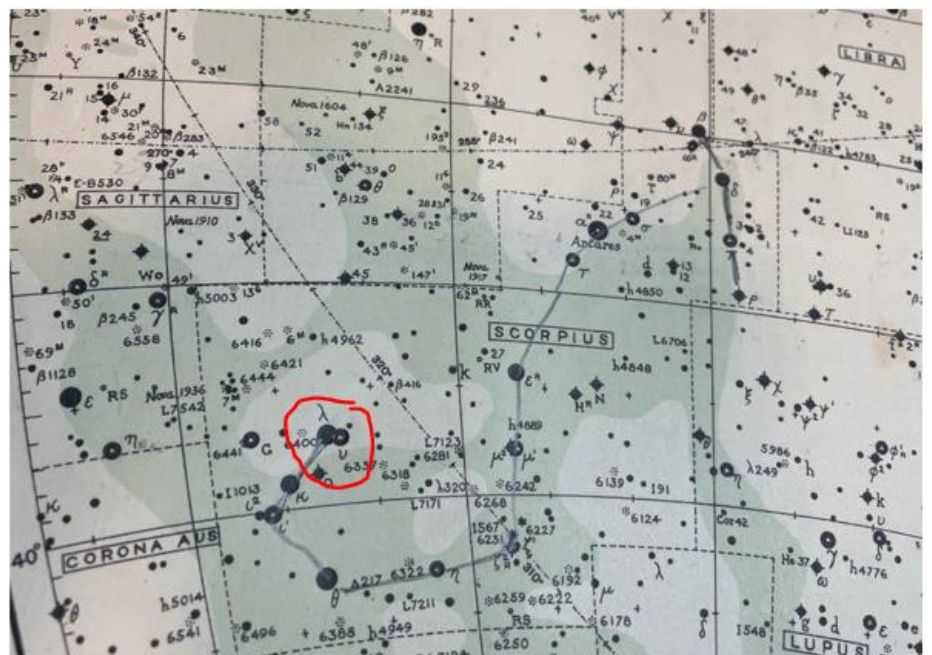
לפני כ- 4500 שנה האקינוקסים היו ליד מזל עקרב (Antares) וליד מזל שור (Aldebaran).

חשוב לדעת שמזל שור כולל גם את המזלות הסמוכים לו: **זנב טלה וכסיל (אוריון).**

הראב"ע בפרושו לאיוב (פרק לח פסוק לא) מציין עובדה מעניינת שהמרחק הזוויתי שבין הכוכב המרכזי של מזל שור (Aldebaran), והכוכב המרכזי של מזל עקרב (Antares) הוא 180 מעלות במדויק !!!

מזל עקרב
SCORPIUS

מתוך אטלס כוכבים
NORTON (epoch 1950)

שמואל האמורא, מזהה את כימה עם מזל עקרב שזנבו טובל בנהר דינור (שביל החלב) ראה: מסכת ברכות נח ע"ב אמר שמואל - "מאי כימה? אמר שמואל כמאה ככבי אמרי לה דמכנפי ואמרי לה דמבדרן..." כימה היא חלק משביל החלב שאינו אלא אוסף של כוכבים רבים (כמאה) קטנים המצטופפים במקום אחד מפוזרים במקום שני. והקשר למבול " - - - שבשעה שהקב"ה בקש להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם" אלו שני הכוכבים (Shaula & Lesath) שבזנב קבוצת עקרב המשוקע בנהר דינור ושני כוכבים אלו היו כשני פקקים שברגע שנטלו – נפתחו ארובות השמים ומים רותחים רבים נתכו מנהר דינור ארצה. כמה שנאמר - (ראש השנה י"א עב') - " דאמר רב חסדא ברותחין קלקלו וברותחין נידונו".

הרב **שלמה יהודה רפפורט (שי"ר)** " - - - אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה, וכן להיפך, מזל שור הסמוך לאריאן (Orion) עולה בתחילת ימי האביב כחום העת ומזל עקרב והוא כימה עולה בתחילת ימי החורף, ולכן נקרא חמה של כסיל וצינה של עקרב - - - ואמרו עוד ממשלי המשלים היוונים, כי שקארפיאן (עקרב) שונא לאריאן והוא המיתו בנשיכתו, הטעם למשל זה, מפני שבשעה שעולה עקרב שוקע אריאן, שהוא חלק ממזל שור או סמוך לו, ומקביל אל עקרב בששת המזלות. ומכל זה נראה בעליל. שכסיל הוא אריאן, סמוך לשור, וכימה הוא עקרב. "(מתוך מכתבו לח.ז. **סלונימסקי, בספרו "ערך מלין" – וורשה תרע"ד עמ' 297).**

לסיכום: מזל כימה מוזכר בכתבי הקודש שלנו (תנ"ך, משנה, תלמודים) ב- 8 מקומות: (1) **עמוס** פרק ה' פסוק ח' (2) **איוב** פרק ט' פסוק ט' (3) **איוב** פרק לח' פסוק לא' (4) **סדר עולם רבא** פרק ד' (5) **בבלי ברכות** נ"ח ע"ב (6) **בבלי ראש השנה** י"א ע"ב (7) **בבלי בבא מציעא** ק"ו ע"ב. (8) ירושלמי **תענית** פרק א דף סד.

ניתוח אסטרונומי של המקורות הנ"ל (פרט לשביעי) מצביע על העובדה שמזלות **כימה וכסיל** שווים בגודלם ומנוגדים במקומם ברקיע ולכן, לדעתי, כימה היא מזל עקרב וכסיל הוא אוריון או שור הסמוך לו. זיהוי **כימה** עם "זנב טלה" – הוא צביר הכוכבים הידוע בפי היוונים בשם **Pleiades**, אשר בקושי רב נראה בעין בלתי מזויינת – מקורו בכלל **בתרגום השבעים**.